

Floristische nota

***Calamintha menthifolia* duikt op aan de Vlaamse kant van de Nederlands-Belgische grens**

Robert BERTEN [bert-berten@skynet.be]

Foto's: R. Erens.

Voorgeschiedenis

In een vorige publicatie in *Dumortiera* werd een vondst gemeld van *Calamintha menthifolia* Host [syn.: *Clinopodium menthifolium* (Host) Stace; bergsteentijm] in Nederlands-Limburg, vlakbij de grens met Vlaanderen (Berten 2008). Op 31 augustus 2006 vond ik inderdaad langs een veldweg op het plateau van Caestert (IFBL E7.35.31), nabij Kanne (Riemst), populaties van *C. menthifolia*. Later werd de determinatie van deze soort bevestigd door Jacques Lambinon. De derde editie van de *Flora van België* (Lambinon *et al.* 1998) gaf enkel aan dat de plant voorkomt in Noord-Frankrijk.

Het hoofdareaal van *Calamintha menthifolia* is volgens diezelfde Flora beperkt tot Midden- en Zuid-Europa. De soort was in 1998 niet bekend van België, maar kwam wel voor in het Groothertogdom Luxemburg (van Rom-

paey & Delvosalle 1979, kaart 781: *Calamintha sylvatica* subsp. *sylvatica*).

In de meest recente editie van de *Nouvelle Flore de la Belgique* (Lambinon & Verloove 2012) omschrijven de auteurs de verspreiding van *C. menthifolia* als volgt: zeldzaam in het Lotharings district en zeer zeldzaam in het Champagne-district, het Tertiair van Parijs en het (oostelijk) Brabants district (op Krijt).

Een vindplaats in Kanne (Belgisch-Limburg)

In 2007 en de volgende jaren vond ik langs dezelfde veldweg, steeds aan de Nederlandse zijde van de grens, meerdere populaties van *C. menthifolia*. In 2011 echter trof ik twee grote exemplaren aan langs een wandelpad dat loodrecht op deze veldweg staat en van de Hoeve van Caestert richting Kanne-dorp loopt. De hoeve ligt net op de grens

Figuur 1. *Calamintha menthifolia* langs een veldweg op het plateau van Caestert (Maastricht), samen met onder andere *Clematis vitalba* (bosrank), 12 november 2014.

van Vlaanderen en Wallonië. De nieuwe vindplaats ligt zowat 300 m op het grondgebied van Belgisch Limburg (IFBL E7.35.31).

Op de groeiplaats in de wegbermen in Kanne vinden we als begeleidende kruiden onder meer *Agrimonia eupatoria*, *Alliaria petiolata*, *Arctium* sp., *Campanula rotundifolia*, *Carduus crispus*, *Clinopodium vulgare*, *Echium vulgare*, *Geum urbanum*, *Hypericum perforatum*, *Knautia arvensis*, *Linaria vulgaris*, *Medicago sativa*, *Origanum vulgare*, *Picris hieracioides*, *Pimpinella saxifraga*, *Senecio inaequidens* en *Torilis japonica*. Op het wandelpad zelf groeit ook *Juncus tenuis*. Tussen de wegrand en een aangrenzend weiland groeit een haag met *Crataegus monogyna*, *Clematis vitalba*, *Euonymus europaeus*, *Prunus spinosa*, *Rosa canina* en *Quercus robur*.

De kortste afstand via de veldwegen tussen de groeiplaats van *Calamintha menthifolia* in Belgisch Limburg en deze op Nederlands grondgebied bedraagt ongeveer 1 km. Indien we ervan uitgaan dat de plaatselijke mergellandschappen de zaden stapsgewijs verspreid hebben, komen we uit bij een jaarlijks overbrugde afstand van gemiddeld circa 200 m.

Een herevaluatie van de waarnemingen van *Calamintha menthifolia* in Vlaanderen

Uit het recente verleden, sinds 2008, bevinden zich in Florabank [<http://flora.inbo.be/Pages/Common/Default.aspx>] geen meldingen van *Calamintha menthifolia* in Vlaanderen. De website van Waarnemingen.be ontving en aanvaardde in diezelfde periode uit diverse delen van Vlaanderen en Wallonië echter wél waarnemingen van *C. menthifolia*. Naar aanleiding van de hier gepubliceerde waarneming in Kanne zijn de Vlaamse gegevens kritisch geëvalueerd op basis van bewijsmateriaal, zoals foto's, of door middel van navraag bij de waarnemers. Het resultaat is dat voor *C. menthifolia* momenteel (toestand 08.04.2015) alleen de vermelding van twee vindplaatsen overblijft, namelijk Kanne en Gent (Bourgoyen-Ossemeersen, 2009). Op die laatste plaats betrof het een ontsnapte tuinplant ('garden escape').

Met als plaatsaanduiding 'Kanne' is onder het synoniem *Clinopodium menthifolium* een heel rijtje waarnemingen van *C. menthifolia* ingevoerd. In die reeks kan de waarneming van Arjan Ovaa van 51 bloeiende planten genegeerd worden, want het bijhorend kaartje maakt duidelijk dat het hier niet Kanne betreft, maar wel de groeiplaats in Maastricht (Nederland) die ik eerder be-

schreef (Berten 2008). De meeste van de overige waarnemingen zijn puntwaarnemingen uit 2011 en later, die alle verwijzen naar het wandelpad waar ook ik de plant heb waargenomen. Slechts twee waarnemingen in het lijstje (17.09.2008 en 02.09.2011) zijn als gebiedswaarneming ingevoerd en zouden misschien kunnen slaan op waarnemingen op Nederlands grondgebied.

Alle andere waarnemingen van *Calamintha menthifolia* op Waarnemingen.be waren het gevolg van foute determinaties. Het betrof niet *C. menthifolia*, maar een ondersoort van *C. nepeta* (Kleine bergsteentijm), namelijk subsp. *nepeta*. Deze ondersoort is niet opgenomen in de meest recente druk van de *Flora van België* (Lambinon *et al.* 1998), waarin enkel sprake is van *C. nepeta* subsp. *spruneri*. Het ontbreken van subsp. *nepeta* in de sleutels of beschrijvingen van deze door veel Vlaamse floristen gebruikte Flora – plus de vaststelling dat het op naam brengen van de taxa van het genus *Calamintha* sowieso niet evident is! – geeft gemakkelijk aanleiding tot determinatiefouten. Indien de grootte van de populatie het toelaat, is het aangewezen elke nieuwe waarneming van *Calamintha menthifolia* of andere taxa van het genus *Calamintha* goed te documenteren aan de hand van foto's én herbariummateriaal.

Conclusie: *Calamintha menthifolia* is in Vlaanderen recent alleen waargenomen in Gent (efemere adventiefvondst) en in Kanne. In Kanne is de soort sinds 2011 langs het wandelpad jaarlijks waargenomen, maar nooit met meer dan twee exemplaren.

Dankwoord. – Met dank aan Rutger Barendse voor hulp bij het herevalueren van de op Waarnemingen.be ingevoerde gegevens.

Literatuur

- Berten R. (2008) – *Calamintha menthifolia* in uitbreiding in Nederlands Limburg. *Dumortiera* 94: 27-28.
- Lambinon J., De Langhe J.-E., Delvosalle L. & Duvigneaud J. (1998) – Flora van België, het Groothertogdom Luxemburg, Noord-Frankrijk en de aangrenzende gebieden, 3de uitgave. Meise, Nationale Plantentuin van België.
- Lambinon J. & Verloove F. (2012) – Nouvelle Flore de la Belgique, du Grand-Duché de Luxembourg, du Nord de la France et des Régions voisines, 6e édition. Meise, Jardin botanique national de Belgique.
- van Rompaey E. & Delvosalle L. (1979) – Atlas van de Belgische en Luxemburgse flora, 2de uitgave. Meise, Nationale Plantentuin van België.